

Psihološko zlostavljanje djece u obitelji

Dr. Ismet Dizdarević

Živimo u vremenu u kome tražimo odgovor na mnoga pitanja. Pitanja se odnose i na nas i na druge. Vezana su za naš svakodnevni ritam življenja, mada, u sebi, nose ono što je bilo i što bi se moglo dogoditi. Jedno od takvih, možda i najtežih, jeste pitanje *sadašnjosti i budućnosti naše djece*. Šta mogu a šta ne mogu, šta hoće a šta neće, šta ih raduje a šta rastužuje i, posebno, *šta ih brine i muči*? Želimo znati koliko smo mi krivi za njihove stvarne ili percipirane nevolje? Koliko smo *odgovorni* za neostvarene potrebe djeteta, ali ne samo našeg, već i drugog, jer svako je dijete, ako smo svjesni ljudske i društvene odgovornosti, *naše dijete*? Da li smo spoznali jasne i manje jasne niti njegovog rasta i narastanja, da li smo ga prihvatili u njegovoj *osobnoj individualnosti* i da li smo i koliko, našim postupcima, pospješili razvoj koji odgovara njegovoj prirodi ili smo ga pak prigušili a, možda, i umrtvili? Da li živimo u zabludi da smo u pravu kada ga *prisiljavamo* da radi ono što ne može ili ne želi raditi, da li smo uvjereni u ono što tvrdimo da *sve što činimo činimo za njegovo dobro*? Da li još uvijek praktikujemo tjelesno kažnjavanje djeteta radi njega, kako volimo kazati, radi njegovog “tjelesnog jačanja”? Da li još uvijek mislimo da ćemo lomljenjem njegovog opravdanog otpora razviti u njemu ono što želimo da razvijemo, a što je stvarno

i osobno i društveno nepoželjno: *poslušnost i pokornost*. Ako u tome i uspijemo učinili smo dječije dane djetinjstva danima mučenja, a njegovu budućnost *nesigurnošću, bojažljivošću i sklonošću ka poltronstvu*.

Da li smo svjesni opasnosti koja, za naše dijete, dolazi ne od nekog *nepoznatog*, od nekoga psihopate ili manijaka, od osobe slične osobi koju gledamo u horor filmovima ili čitamo u romanima strave i užasa, već od osobe koja je djetetu *vrlo bliska*, kojoj dijete vjeruje i od koje očekuje zaštitu i ljubav: od prijatelja kuće, ljubavnika majke, očuha a, nerijetko, i od oca? A ponekad znamo ili naslućujemo da djevojčicu seksualno zlostavljaju, ali se ponašamo kao da nismo čuli eho mučene djevojčice, kao da se to nas “ne tiče”, kao da je to isključiva briga onih kojima se desila ta, zaista, velika nevolja. Ponekad smo preokupirani svojim brigama pa zbog toga ne vidimo, ili ne “želimo vidjeti” šta se dešava nekom djetetu, nekoj djevojčici iz našeg susjedstva. Ne zapažamo, zapravo, da se kćerka našeg komšije ne ponaša kao njene vršnjakinje. Zamišljenija je, povučenija, rijetko kada govori o njenom tati, očuhu ili usvojitelju. Kada govori onda govori u grču, u suzama, u nemoći bića koji se nalazi u teškom stanju iz koga ne vidi izlaza i o kojem ne želi govoriti

jer se *plaši*. Čega ili koga se plaši? Šta želi reći i kome? Kada bismo znali put do njenog dječijeg srca možda bismo mogli čuti ono što je razdire, što njeno krhko biće rastaka, lomi, uništava. Možda je ta djevojčica ono nevino biće koje, u sebi, nosi čemer svoga djetinstva, koje trpi nagonski zulum onih kojima je *vjerovala*. Možda nosi u sebi gadosti i poniženja, a vjerovatno i strah od onih koji su njeno dječije tijelo milovali, nasilno prodirali tamo gdje ne bi smjeli, ni po Božijim, ni po ljudskim zakonima. To je mogao biti prijatelj njenog doma, usvojitelj, očuh ili njen rođeni otac. Ove nasilnike je teško identifikovati i, skoro je nemoguće, u njihovom ponašanju i postupcima, nazrijeti njihovu zločinačku prirodu, njihovu devijantnu seksualnu pohotu koju zadovoljavaju *sadističkim silovanjem* djevojčica od 14, 10 pa, čak, i od 7 godina. Među njima ima duševnih bolesnika, ali njih je, u odnosu na *obične, mirne građane, zaposlene, ljubazne pojedince*, izrazito malehan broj. Najveći broj ostaje van zidina zatvora, gdje im je mjesto, jer i žrtva i nasilnik *šute* iz različitih razloga: *djevojčice iz straha od fizičkog mučenja, a nasilnik iz straha od suda i kazne*. I zato najveći broj ostaje neotkriven i time dobija našu "prešutnu saglasnost" da nastavi svoju kriminalnu aktivnost, da i dalje zlostavlja, muči ili siluje djevojčice, a rjeđe i dječake, svoje kćerke ili sinove, svoju pastorčad ili usvojenice. Zašto i kada saznamo bilo što što je vezano za grozni, amoralni i kriminalni čin, kada saznamo da je neko tamo dalje od nas ili tu, oko nas, *seksualno napastovao* svoju kćer, kćer svoga prijatelja ili usvojenicu, ostajemo u prvom momentu zapanjeni, pa čak i šokirani. Ali, nažalost, strahotni dojam ne ostaje dugo u nama, potiskujemo ga frazom ravnodušnosti: "To nije moj problem, to se mene ne tiče." Ali i nakon našeg "slijeganja ramenima", strašna stvarnost koja pogađa našu djecu nije otklonjena. U unutrašnjosti svakog humanog čovjeka, a humanih ljudi na svijetu nije mali broj, ostaje potisnuto osjećanje kajanja i samopriekora zato što nije reagirao zaštitnički, a mogao je reagirati i zašto sada, nakon spoznaje da našu djecu muče i seksualno napastuju i siluju ne samo manijaci i psihopate, već i susjedi, "*mirni građani*" s kojima se, možda, svako-dnevno vidamo, ne shvatamo kolika je *naša odgovornost* u odbrani djece od napasnika.

Dobri roditelji žive u nama

O ulozi roditelja u pravilnoj socijalizaciji djece pisano je, piše se i pisat će se. Naučni dokazi o tome rječito govore. Ali i naše iskustvene spoznaje ne treba zanemariti. Bili smo djeca i pamtimo ponašanja naših majki i očeva. Neki od nas i sada, kao odrasli, osjećaju njihovu dobrotu, požrtvovanost i toplinu. Stari su, neki su i onemoćali i bolešljivi, ali njihovu roditeljsku moć i sada osjećamo. Njihova smrt uvijek ostavlja prazninu, nesigurnost, usamljenost. Kada nas zauvijek napuštaju, bez obzira koliko smo stari i koliko smo prostorno ili životno odvojeni od njih, osjećamo da se kida jedna važna spona života, da tok naše sigurnosti prestaje teći, da nas dublje uznemiri spoznaja o narastanju *samoće i nesigurnosti*. Spoznajemo šta su činili za nas, čega su se lišavali i kroz koje su patnje prolazili da bi mi, u danima djetinstva i mladosti, bili sretni. Većina naših roditelja je živjela u neimaštini, dosta ih je bilo polupismenih i nepismenih, a rijetki su imali priliku da slušaju ili čitaju šta psiholozi i pedagozi govore ili pišu o *putevima dobrog odgoja djece*. I pored objektivno lošijih uvjeta, u odnosu na današnje, naši roditelji su postigli ono što i mi danas želimo postići: da *formiramo emotivno i socijalno zdravu i poslovno uspješnu ličnost*. Naši roditelji bi, sigurni smo, da su znali ono što mi danas znamo i da su živjeli u povoljnijim pedagoškim uvjetima u kojima mi sada živimo, doprinijeli još više našem *intelektualnom, socijalnom i emocionalnom razvoju*. Ono što su oni nosili u sebi, a što jednom broju roditelja danas nedostaje, jeste njihova *nesebična i neprekidna briga* za nas. Ispoljavali su *tanahan osjećaj* za nas i naš svijet, razumijevali su tadašnje naše *sad* i nazirali ono što će biti naše *sutra*.

Roditelji da, antiroditelji ne

Danas, u svakoj obitelji, nije tako. Dijete od svojih roditelja traži uzorno ponašanje ali, nažalost, svi roditelji poželjno ponašanje ne ispoljavaju. Dijete se osjeća emotivno *odbačenim* i nesretnim, jer njihovi očevi ili (i) majke ne žele, kako kažu, biti *žrtve svoje djece*. "Boje" se da će, ako djeci posvete onoliko vremena koliko im je stvarno potrebno, "*izgubiti mnogo od svog života*", da neće moći "*uživati*

u njemu onoliko koliko uživaju drugi". Vidljivi prizori psihološkog nasilja su očiti i kod roditelja koji ističu da su iscrpljeni, "izmoreni" i "iznervirani". Njima djeca nisu izvor radosti, već su "teret" jer, zbog njih, ne mogu naći "duševni mir" koji im je potreban. Ovakvo ponašanje oca ili majke ili, što je još teže, i oca i majke je kobno za dijete. Hladna, napeta i, za mentalno zdravlje djeteta, vrlo pogubna psihološka atmosfera rezultira iz takvog ponašanja. U svakoj obitelji moguće je očekivati male, "sitne" nesporazume i prolazne, interpersonalne, konflikte. Međutim u obitelji u kojoj su, psihološki nepoželjna ponašanja roditelja prisutna, moguće je očekivati ne samo mučninu u svakodnevnim obiteljskim komunikacijama, već i narastanje, u krhkim dušama dječijim, *osjećanja nevoljenosti, emocionalne odbačenosti i osobne nesigurnosti*. U obitelji u kojoj želja za pružanjem i primanjem ljubavi nije utkana, nije moguće očekivati ono što je djeci najviše potrebno: *roditeljsku ljubav*.

Uvjereni smo da su roditelji najveći prijatelji djeci. Uvjereni smo u to i riječima izražavamo snagu našeg uvjerenja, ali iz analize *ponašanja roditelja* ne slijedi takvo uvjerenje. Ima ih koji to nisu. Pravi roditelji ne muče svoju djecu već ih, emocionalno toplim i nenasilnim načinima, uče o životu iz života. Ako otac ili majka odnosno roditelji, svojim postupcima i ponašanjima, ruiniraju, lome i guše dječiji duševni život, onda za njih ne možemo kazati da su majke, očevi, roditelji, već da su *nemajke, neočevi-antiroditelji*. Koji vidovi ponašanja, pored nabrojanih karakteristika, karakteriziraju nemajke, neočeve - antiroditelje? Moguće je govoriti o više osobina i ponašanja koje njih karakteriziraju. U ovoj prilici nećemo analizirati sve moguće varijante nepoželjnog ponašanja roditelja, već ćemo se koncentrirati samo na neke.

Sve majke nisu dobre majke

Riječ "majka" se obično asocira sa riječju "ljubav". Obično, ali ne uvijek. Ima majki koje ne vole svoje dijete. U nekim slučajevima, mada vrlo rijetkim, majke ubijaju svoju djecu. To je kriminalni čin i on je za strogu osudu. Ali odsutnost majčinske ljubavi prema djetetu se najčešće ne završava činom koji bi mogao biti tretiran krivičnim djelom, ali ipak ne možemo tvrditi da su psihološke

posljedice, koje iz takvih ponašanja proizilaze, bezazlene. Dijete će zbog toga, u toku svoga razvoja a i kasnije, u zreloom dobu, osjetiti nepoželjne ishode *nevoljenosti*. Ono će doživljavati patnju zbog zanemarivanja, nebrige i *emotivne odbačenosti*, osjetit će zastoj u svom socijalnom i emocionalnom razvoju zbog *agresivnosti i zlostavljanja* i shvatit će da ga je majka-nemajka, *pretjeranom pažnjom i maženjem*, učinila nesamostalnim i duševno obogaljenim. U ponašanju drugih osoba ne cijenimo osobinu sumnjičavosti, nepovjerljivosti, svadljivosti, neljubaznosti. Ne cijenimo ih a i pitamo se zašto se neki pojedinci, koje srećemo skoro svakodnevno, tako ponašaju, a drugi ne. U traženju odgovora uočavamo moguće razloge. Jedan o kome se manje piše, je za nas *najuvjerljiviji*. U ovom razlogu je utkana važnost veze između *uskraćivanja majčine ljubavi u djetinstvu* i ispoljavanja, u zrelim godinama života, nepoželjnih osobina i ponašanja. I druga naizgled psihološki poželjna ponašanja majki-nemajki, intimno ne možemo prihvatiti da su *pokazatelj uskraćivanja, a ne pružanja ljubavi* djeci. Kako možemo da percipirano ponašanje majke, ustvari njena nastojanja da opće prihvaćena shvatanja utka u proces odgoja djece, tretiramo suprotno: da ona svojim "odgojno opravdanim postupcima" prikriva *nevoljenje* svoje djece? Zašto se ne možemo složiti sa njenim riječima i postupcima u kojima je sadržano ono što i mi mislimo da je ispravno: da dijete **mora slušati** svoju majku, da **mora** osjećati i pokazivati svoju *zahvalnost* za njeno "žrtvovanje", da **mora**, prema njoj, ispoljavati strahopoštovanje? Kako možemo biti sigurni da je i ovo ponašanje sindrom *uskraćivanja ljubavi majke*. Ali, iako zdravorazumski izgleda da nije moguće, pridržavanje "visoko moralnih načela odgoja" tretirati psihološkim sindrom *prikrivanja* stvarnih, emocionalno odbojnih stavova majke, ipak nas i naučne činjenice i osobna iskustva uvjeravaju da su i takva ponašanja očita. Majka ne voli, ali želi u očima okoline dobiti status majke koja se bori da pravilno odgoji svoje dijete. Ovakvo ponašanje majke, mada je nespojivo sa onim što najveći broj nas nosi u svijesti o našoj majci, ipak je i to svojevrsni vid *psihološkog nasilja* na ličnost djeteta. Majka nastoji usaditi u svijet djeteta ono što ona *misli* da je najbolje za njega, a ne ono što djetetu *stvarno treba*. Ona ne vidi ili ne želi vidjeti šta njeno

dijete stvarno može, šta zna i šta hoće. Ona, u pretjeranoj strogosti i rigidnosti, pokazuje koliko je udaljena od svog djeteta.

Krutost majke, koja je sakrivena plaštom moralnih načela, u glavama laika poistovjećuje se sa *autoritetom*. Autoritet majke je važan u pravilnom usmjeravanju razvoja djeteta. Ali ne autoritet koji je stvoren na strahu, već autoritet koji je izrastao iz, psihološki poželjnih, osobinu i ponašanja majke. Kada dijete osjeti da ga majka doživljava kao ličnost, da uvažava njegove želje i mogućnosti, da ga podstiče na ispravno ponašanje pohvalama, a ne rigoroznim kazanama, da nastoji aranžirati uvjete za razvoj njegovih individualnih potencijala, onda će dijete imati majku kakvu želi i kakvu mu stvarno treba: majku s kojom se *poistovjećuje*, čije osobine ugrađuje u sebe i čije savjete rado prihvata i primjenjuje. Naprotiv, kada se majka ponaša na *autoritaran način*, onda je položaj djeteta jako težak. Dijete tada sebe doživljava kao osobu koju majka ne voli, kojoj je on samo "teret", "objekat", biće kome se ona ne raduje. Ono, na svoj dječiji način osjeća, da njegovo malo slobodnije i samostalnije ponašanje za majku znači proširenje njega kao "tereta" još "većim teretom". Njeno nevoljenje, ispoljeno u naglašenoj autoritarnosti, dijete, posebno inteligentnije, doživljava kao odbacivanja pa ono, zbog toga, svoju majku, doživljava na isti način: *ne voli je*, ali je očito da se plaši nje.

Svoje autoritarno ponašanje majka-nemajka može ispoljiti na jedan, za okolinu više prihvatljiv način - *maženjem*. Maženje je vid ponašanja koji je karakterističan za posesivne majke. Posesivna majka sputava samostalnost djeteta, nadzire njegove postupke, određuje s kim će se družiti i kako će postupati u svakoj situaciji. Ali se i, možda izleda čudno, trudi da mu ugodni, da mu pomogne, da ga posluži. U svojim *vlasničkim* nastojanjima, posesivna majka sprečava dijete u njegovoj potrebi povezivanja sa okolinom, posebno u njegovoj želji da uspostavi intimniji odnos sa drugim osobama. U pojedinim intervalima majčinog emocionalno hladnog odnosa prema djetetu pojavljuju se ponašanja koja dijete, zbog izrazito pozitivnog osjećajnog tonusa, doživljava kao *prijatno iznenađenje* i zbog toga ne vidi da ona to ne čini da bi njemu pružila ono što mu treba i što želi, već da bi ga jače vezala za sebe. Povremenim izlivom nepatvorne majčinske nježnosti, majka-nemajka

razvija u djetetu osjećanje *zahvalnosti*. Ovim postupkom ga podstiče da radi onako kako ona želi, da je slijedi u svemu onom što ona misli da je ispravno, da se bori za njenu naklonjenost, za njenu ljubav. Ako majka-nemajka istrajava u podsticanju i razvijanju kod djeteta *osjećanja krivice za ponašanja* koja nisu odgovorila njenim željama, moguće je očekivati stalnu nedoumicu u svijesti djeteta da li je, svojim postupcima, zadovoljio majčine hirove. Ovo osjećanje može trajati i do zrelih godina djeteta.

Ovi i drugi vidovi *psihološkog nasilja* o kojima, u ovoj prilici, nije bilo govora, nepoželjni su za dijete. I izraz *opasni*, shvaćen u psihološkom značenju, nije prejak izraz kada, ponašanje majki-nemajki, procjenjujemo psihološkim posljedicama koje iz autoritarnog, vlasničkog i emotivno hladnog ponašanja majki-nemajki rezultiraju. Posljedice su najvidljivije u *poremećajima ličnosti*. Nerazumna plašljivost, trajna nesigurnost, nevjerovanje u svoje mogućnosti, nepovjerljivosti, bolećivo vezivanje za majku samo su neki pokazatelji tih poremećaja.

Psihološke posljedice očeve tiranije

Shvatanje o opravdanosti *samovoljnog* odlučivanja oca o sudbini djeteta još uvijek žive u određenom broju obitelji. Korijeni ovih shvatanja dosežu do daleke prošlosti, do starih patrijahalnih društava. Neograničena vlast oca je proizlazila iz podrške koju je imao u takvom društvenom uređenju. I sam riječ "patrijahalan" je kovanica dviju grčkih riječi "pater" i "ahed". U prijevodu znači "vlast". Od davnih vremena do danas živi patrijahalni duh i to ne samo u primitivnim plemenima, već i u jednom broj savremenih obitelji. Riječi oca su uzvišene, njegovi postupci su sveti a predviđanja nepogrešiva. On je konačna istina, moćni gospodar, on je vlasnik djeteta. U ranijim vremenima otac je mogao ubiti svoje dijete ako je tako odlučio. Danas je takvo ponašanje neodrživo jer je kažnjivo. Međutim, to ne znači da je *vlasnički odnos* oca prema djetetu iščezao. On se i danas ispoljava u dva vida očeva ponašanja: u ponašanju koje identifikujemo kao neprihvatljivo i koje osuđujemo i u ponašanju koje ne vidimo ili ako ga vidimo ne smatramo da je psihološki i socijalno nepoželjno. I danas neki očevi, javno ili

skriveno, prodaju svoju djecu, posebno žensku. O tome se saopćava i u našim medijima komunikacije. U nekim zemljama svijeta trgovina djecom je unosni izvor obiteljskih finansija. O erotskim izlivima, a nerijetko i seksualnim napastvovanjima svoje kćeri, u posljednje vrijeme se mnogo piše. To su samo vidovi vlasničkog ponašanja o kojima smo dobro upoznati. Ima i drugih, manje poznatih, nasilničkih ponašanja oca u kojima otac sistematskim mučenjem (izgladnjivanjem, fizičkim kažnjavanjem, zatvaranjem u mračne i hladne prostore) ubija dijete ili ga fizički invalidizira.

Nasilničko ponašanje oca karakterizira se ponašanjem koje, nažalost, tretiramo prihvatljivim. Prisiljavanjem djeteta na prećutnu poslušnost i pokornost je vrlo čest vid psihološkog nasilja. Mi ne vidimo a ako i vidimo prećutno odobravamo postupke oca u kojima je vidljiva njegova potreba da *oblikuje dijete* u skladu sa shemom koju je konstruisao u svojoj glavi i koju smatra uzornom. Nametljiv je u svom nastojanju da u nekakvom, samo njemu shvatljivom životnom konstrukt, formira dijete ne obazirući se na osobne *sposobnosti, crte ličnosti i potrebe djeteta*. Osjeća se gospodarom i moćnim jer zna da je dijete ovisno o njemu. Zato i zahtijeva od djeteta da se ponaša onako kako on želi, da uči ono što on traži od njega, da bira zvanje koje mu je on odabrao, da se ženi ili udaje za osobu koju je on odredio za njegovu ženu odnosno za suprugu. Očeva strogost se traži, podstiče i odobrava. Nemoćna majka pothranjuje, svojim nesnalaženjem, očevu strogost pa, čak, i fizičko kažnjavanje djece. Usađuje djeci strah od oca i djeca ga, i zbog toga, ne doživljavaju emocionalno bliskim, već izvorom zabranjivanja, prijatni i fizičkog kažnjavanja. Strah djece od oca raste ako su djeca iskusila ranije on što je on prema njima ispoljavao: mrzovoljnost, neprijaznost, jarost i grubost. Autoritarni otac, u usporedbi sa autoritarnom majkom, u fizičkom kažnjavanju grublji je i bezobzirniji, a u psihološkom nasilju pakosniji i zloradiji. Teži da ubije u djetetu njegovo unutrašnje osjećanje samopouzdanja, da mu ospori pravo na individualitet, da uguši njegovu prirodnu potrebu za samoaktualizacijom. Provjerenim postupcima ponižavanja, obezvređivanja misli i postupaka djeteta, ironiziranjem, nepravednim optuživanjem, onemogućavanjem prisnijeg

emocionalnog vezivanja za osobe kojima je dijete naklonjeno i drugim, nepoželjnim psihološkim mjerama, otežava ili potpuno inhibira normalni, *intelektualni, emocionalni i socijalni razvoj djeteta*. Reljefna ilustracija sličnih ponašanja očeva sadržana je u Kafkinom "Pismu ocu" (1919.). Kafka, nepovjerenje i osudu oca, izražava i ovim riječima: *"Taj osjećaj ništavnosti koji mnome često ovlada višestruko potječe od tvoga utjecaja. Meni bi bilo trebalo malo ohrabrenja, malo ljubaznosti, da mi držiš otvoren moj put, a umjesto toga, ti si mi ga priječio. Skupljao sam opet samo veliki osjećaj krivnje iz onih mnogobrojnih slučajeva kad bih bio zaslužio batine po tvom jasno iskazanom mišljenju, ali sam im jedva-jedvice izmakao tvojom milošću. Ja sam pred tobom izgubio samopouzdanje i zamijenio ga beskrajnim osjećajem krivnje. Ja se nisam mogao naglo preobraziti kad sam došao u doticaj s drugim ljudima. Ti si imao protiv svakoga s kim sam se ja družio, javno ili potajno, neki prigovor. Nepovjerenje koje si pokušavao uliti u mene protiv većine ljudi postalo je u meni nepovjerenje prema sebi samom i stalan strah pred svima ostalim."*

Nenasilni roditelji - uvjet zdravog razvoja djeteta

O ulozi roditelja u razvoju djeteta napisano je dosta vrsnih studija. U tim studijama naglašeno je da je njihova uloga velika, ali i da svaki roditelj ne čini ono što bi trebao i mogao činiti. U jednim studijama se piše o dvije strukture roditelja: roditelji koji su privrženi *tradicionalnim* postupcima i roditelji koji inkliniraju *naprednim* pristupima. Tradicionalni postupak primjenjuju autoritarni roditelji koji nastoje usaditi u dječiju ličnost standarde ponašanja, za koja misle da su važni, najčešće mjerama prinude i kažnjavanja. Napredni roditelji, naprotiv, uvažavaju ličnost djeteta i nastoje da, u formiranju njegove ličnosti, primijene postupke primjerene očekivanjima, mogućnostima i potrebama djeteta. Piše se i o strukturama ličnosti roditelja sklonih *nasilju*. U njihovom ponašanju vidljivi su svi nepoželjni postupci prema djeci: fizičko kažnjavanje djece zbog beznačajnog ili nikakvog povoda, odbacivanje, posesivno nadziranje svake želje ili aktivnosti djeteta, uskraćivanje ljubavi, zastrašivanje i izoliranje. U ranijim razmatranjima ponašanja autoritarnih

roditelja govorili smo o *odbacivanju djeteta* kao obliku nasilja. Odbacivanje je, i po načinu ispoljavanja i po posljedicama koje izaziva, težak oblik nasilja. Manifestira se nebrigom i nezainteresiranošću za potrebe djece, dominantnošću, otvorenom ili prikrivenom mržnjom, pojačanom brižnošću radi sakrivanja stvarnog odbacivanja i slično.

Budući da su *nasilni postupci roditelja* štetni, potrebno je saznati razloge njihovog neprihvatljivog ponašanja. Nepriлагоđeni, nesrećni i u djetinstvu zlostavljani roditelji su najviše skloni agresivnom ponašanju. Neshvatljivo je da su agresivni roditelji najčešće oni roditelji koji su u djetinstvu bili *zlostavljani*. Logično je očekivati da će ponašanje roditelja, zbog neprijatnih sjećanja, biti suprotno od doživljenih mučenja u djetinstvu od strane svojih roditelja. Ali, psihološke spoznaje i osobna iskustva, ne govore da su svi roditelji koje su njihovi roditelji mučili, koji su doživjeli fizičko i (ili) psihološko nasilje od svojih roditelja, biti, u odnosu na svoju djecu, neagresivni. I kada neki roditelji nisu doživjeli, u djetinstvu, zlostavljanje i (ili) duševnu torturu, ipak i oni mogu ispoljavati agresivnost prema djeci. U takvim slučajevima govori se o poremećaju ličnosti roditelja kao glavnom razlogu. Depresivni roditelji nisu pogodni roditelji. Različita stanja tjeskobe značajno otežavaju normalno komuniciranje između roditelja i djece. Sredinski činoci i opće društvene okolnosti mogu povećati nasilje kod onih roditelja koji ga ispoljavaju a mogu podstaći i roditelje koji nisu mučili i zlostavljali djecu da ih muče i zlostavljaju. Radi se o roditeljima koji ne smiju svoju agresiju *usmjeriti prema izvoru frustracije* (drugim pojedincima, grupama pojedinaca, institucijama, društvu), već je usmjeravaju prema onima koji uopće nisu krivi za ono što im dešava, prema *svojoj djeci*. Broj ovakvih roditelja se povećava, jer vrijeme u kojem živimo je bremenito i preplavljeno agresivnošću. *Stresno je, emotivno prenapeto, ishitreno i traumatizirano*. U odnosu na ranija vremena je tehnički bogatije i komfornije, ali je, u psihološkom smislu, teže. Ispunjeno je većom *usamljenošću*,

izoliranošću, duševnim nespokojsvom, ravnodušnošću prema nevoljama drugih. Po onom što društvo čini za djecu stječe se dojam da su djeca "društveni teret" i da su prepuštena samo roditeljima, njihovim mogućnostima i ograničenim spoznajama o potrebama savremene djece i načinima njihove socijalizacije. Roditelji percipiraju realnost i znaju da, ako pomoći pomognu svojoj djeci, moraju ostati mentalno zdravi. A kako ostati mentalno zdrav kada žive u vremenu koje nije pogodno za održanje mentalnog zdravlja. Od roditelja se traži veća prilagodljivost i izgrađenija "životna mudrost." Moraju udovoljiti složenim potrebama, stvarajući im pogodne uvjete, i to ne samo za biološki već i za *socijalni i emocionalni razvoj*. Samo emotivno zdravi roditelji mogu ostvarivati ono što je, u Konvenciji o pravima djeteta, jasno naznačeno. Njima je dato "pravo i odgovornost za usmjeravanje djeteta, skladno razvojnim mogućnostima djeteta" (član 6) što podrazumijeva ostvarene pogodne obiteljske uvjete, mentalno zdrave roditelje i permanentne procese psihološkog i pedagoškog obrazovanja roditelja. Samo emotivno zdravi roditelji mogu biti životni oslonac djeci u njihovom razvoju. Većina osjeća da nisu sposobni za takvu ulogu, pate zbog toga, a nije rijetko da svoju *psihološku nemoć* projektuju u krhki dječiji svijet pa i njih, prije vremena, čine životno imobilnim, krhkim i uplašenim. Ne pružaju djeci emotivnu sigurnost, jer se i sami osjećaju nesigurnim. Dobro je što traže pomoć od stručnjaka koji znaju, između ostalog, da "dijete ima pravo na zaštitu od svih oblika nasilja, zanemarivanja, zlostavljanja od roditelja i staratelja." Stručnjaci mogu savjetovati i, po potrebi, liječiti, ali je jasno da ni psiholozi, ni socijalni radnici, ni pedagozi, ni ljekari ne mogu *zamijeniti roditelje*. Roditelji ne mogu, preko noći, ugraditi u svoja ponašanja ono što im stručnjaci predlažu. Samo u životnom skladu *stručnih savjeta i ispoljene topline i nepatvorne ljubavi* roditelji mogu očekivati ono što je njima, a svima nama važno, da *djeca imaju sretno djetinjstvo i uspješnu sutrašnjicu*.

m